

Мілана Срібняк

Київ (Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР У ТАБОРОВОМУ ПРОСТОРИ (ФРАЙШТАДТ, АВСТРО-УГОРЩИНА)

Налагодження культурно-освітньої праці у таборах полонених українців зі складу царської армії в Австро-Угорщини мало важливе значення для формування їх національних почувань під час Першої світової війни. Завдяки зусиллям Союзу Визволення України та підтримці уряду Австро-Угорщини у таборі Фрайштадт була налагоджена діяльність низки освітніх гуртків, де навчали грамоті неписьменних українців. Крім того, у цьому таборі було засновано таборовий театр, в стінах якого актори-аматори мали можливість розкрити свій творчий потенціал.

Вибір вистав був зумовлений прагненням СВУ створити ґрунт для розвитку паростків національної ідентичності полонених українців. Зокрема, варто відзначити перші вистави на сцені таборового театру в Фрайштадті – «Суєту» І. Тобілевича та «Нахмарило» Б. Грінченка. Аматорські шукання таборян спочатку були не вельми успішними, але за підтримки СВУ полонені українці 14 вересня 1915 р. створили артистичну секцію Суспільно-просвітнього гуртка (СПГ), до складу якої увійшло 20 полонених. Вже у грудні 1915 р. в одному з найбільших бараків табору була облаштована сцена і глядацький зал, який міг вмістити до 1500 осіб. СВУ також надавав кошти для придбання декорацій, сценічних костюмів та іншого реквізиту.

У кінці 1915 р. таборові артисти-аматори підготували виставу «Як ковбаса та чарка – минеться сварка» М. Старицького, яка була захоплена зустрінутою таборянами. Пізніше до репертуару табору показали увійшли такі українські п'єси як: «На Україні» Овчинникова, «Бурлака» І. Тобілевича, «Украдене щастя» І. Франка, «Невольник» М. Кропивницького, «На бідного Макара» Волоського

та ін. Варто відзначити ту обставину, що таборові актори були змушені грати всі жіночі ролі, використовуючи при цьому відповідний грим та костюми.

Після реорганізації артистичної секції у Драматичне товариство імені Івана Котляревського діяльність таборового театру набула подальшого розвитку. Його структура була регламентована статутом, в якому були визначені функції кожної посадової особи товариства. Частина виручених від проведених вистав коштів передавалась на загальнотаборові потреби або представникам СВУ.

Прибутки від вистав дозволило придбати нові декорації. Варто зазначити, що вистави охоче відвідували службовці таборової комендатури та члени Просвітнього відділу СВУ. За участь у виставах актори отримували грошову винагороду, так само як і режисер, гардеробники, касири та ін. Учасники таборових вистав звільнялись від примусових робіт і навіть могли отримати короткострокову відпустку поза межі табору. Це свідчить про те, що австрійська комендатура сприяла розвитку українських культурно-освітніх осередків, і зокрема театру.

Виявом співпраці різноманітних мистецьких осередків табору Фрайштадт стало залучення до вистав співочо-музичної секції, яка пізніше реорганізувалася в «Український хор» імені М. Вербицького. Також полонені демонстрували свої таланти і в письменницькій діяльності, зокрема 11 березня 1917 р. у таборовому театрі була виставлена п'єса-одноактівка О. Кобця «В Тарасову Ніч» на вшанування Т. Шевченка.

Отже, театр Драматичного товариства імені Івана Котляревського у таборі Фрайштадт відіграв особливу роль у розвитку українського культурно-мистецького та національного руху та сприяв усвідомленню полоненими-українцями власної національної душі. Дуже важливим було й те, що актори-аматори звертались до таборового загалу з українським словом, пропонуючи своїм землякам кращі зразки національного театрального мистецтва. Завдяки цьому театр був надзвичайно ефективним засобом національно-патріотичного виховання полонених, доповнюючи роботу освітніх курсів та різних гуртків.